VUOSISADAN TARINA

Astun sisään pirtin pienen,
luokse väen vähäisen.
Istun, kerron mitä tienen
elämästä nuoruuden.
Puheeseeni puuttuu vaari
vanhus, äänin värjyvin,
selkäköyry kuni kaari,
hopeaisin hiuksin:

"—Paljon näkee elämässä
ken sen oikein ymmärtää;
ken sen kokee kärsinnässä
sille monet muistot jää.
Yhdeksän on kymmenvuotta
elossani ehtinyt—
kerron teille—ehkä suotta—
mitä näin mi' kärsinyt:

Näin mie ajan huokausten,
tuskien ja kyynelten,
ihmisien orjuutusten,
väkivallan verisen;
näinpä kuinka sorron yötä
yhä jatkui yhtenään,
viha, vilppi teki työtä,
sääti la'it elämään.

Näinpä kuinka kunniassa
istui, ryöttä, mahdissaan,
ruunussa ja valtikassa
niinkuin luoja konsanaan.
Kuinka teot suuret, jalot
tuomion sai ruunupään,
kuinka sammui päivän valot
vankiloiden hämärään...

Näinpä kuinka kulta nosti
teot inhat kunniaan,
miten sääti, miten kosti,
ken ei käynyt mukanaan.
Miten tuota toiset koetti
omaksensa omistaa,
kuin ne sortui... kun taas voitti,
toiset ilman toimintaa.

Miten kiihti himo kullan
mielet miesten, naisten;
kuin ne tonki seast' mullan,
alta järven lainehen?
Miten tuota orjan lailla
haki toiset hioten,
kun taas toiset työtä vailla
eli—uotti iloiten...

Näinpä vielä, miten tuossa
heikot sorti orjakseen
väkivalta, mahdin vuossa
kaikki riisti omakseen;
kuinka nosti teloittajat,
piiskurit ja kaikki muut
suojaksensa orjuuttajat
—tyhjäks' jäivät köyhäin suut.

Tuota elon hyörinätä
kesti vuodet, kymmenet,
kantoi päätä ylpeätä
ylväät, irstaat pyhyydet.
Kesti tämän köyhä kansa
kaikki mielin nöyrtyvin,
uskoi tahdoks' jumalansa,
messuin sekä rukouksin.

Mutta ajan vieriessä
muuttuu uskot, käsitteet,
muuttuu mieli ihmisessä
—uhmaks' käyvät nöyrtyneet.
Ensin harva täältä, sieltä
nousee, tulta virittää,
mutt' ei kauan käytä kieltä
kun jo maahan putoo pää...

Mutta nytpä näin mie kumman:
pää jos putos, toinen nous!
Kapinoivan pienen summan
avuks' joukot toiset nous'.
Uskonut en silloin tuota:
vääryys vihaan nostattaa,
kun ei oikeutta suoda,
silloin sitä janoaa.

Nytpä näin mie joukot työssä,
kera—muka—kirjojen,
pärevalot tuikki yössä,
nuoret tutki tavaillen.
Nähnyt, näät, en ennen moista,
että rahvas lukisi
sanat noista koukeroista
—puheiksi ne pukisi.

Sekä vielä... miestä, naista,
kulki nuoret mukanaan
kokouksiin...! Kaikenlaista
sato tuopi tullessaan.
Aattelin jo, ihan totta,
että piru vallan saa,
luoja meihin suuttuu, jotta
veteen kaikki hukuttaa.

Mutta eipäs...! Eipäs luoja
käynyt päälle vihaten;
tuumiskelin, jotta ruoja
sekin taru—viisasten.
kun käy väet sitä vastaan
joka miekanvallan sääs,
eikä suutu taivahastaan,
järki, näet mielein pääs.

Ja kun ensin pieni muru
mielehein jäi kytemään,
lisää tuopi, puute, suru
tuota aivan yhtenään.
Uskonut en jumalahan
enkä ruunuun, valtikkaan,
toisin uskoin kaiken pahan
kasvaneeksi maailmaan.

Äläs huoli... Miten liekään,
jopa viimein älysin
ett'en vapaa ollut miekään
uuden ajan oppihin.
Ja kun kerta mitä aloin
perinpohjin tutkin sen,
murusina, pienin paloin
jauhoi järki aivojen.

Vieri aika ratoansa,
elin niinkuin toisetkin
orjat eli kahleissansa
—mutt' ei mielin nöyrtyvin.
Ja kun päivä viimein varttui
että orjat kohosi,
känsäkourat nuijaan tarttui
—mukana myös minäkin...

Jopa ryski perustukset
vallan, väärän mahtavan,
nu'enneeks' jo onnen ekset
luulin uuden maailman.
Mutta eipäs...! Vielä voitti
valtaherran mahtavuus;
surun virttä lauloi, soitti
Idän kansan urhokkuus...

Uskoin, että minä tuost' en
näe päivää nousevaa,
mutta aika kuni juosten
kuohutteli kamaraa.
Taistelua taisto jatkui,
joukot lyötiin... nousi taas
suurempana, esteet ratkoi,
ruunun, valtikankin kaas.

Niin se kuni myrsky suuri
kulki, peitti Idän maan,
horjui... kaatui kultamuuri,
tarttui orjat valtikkaan.
Itä voitti ensimmäisnä,
kohta toiset seuraten
myöskin pyrkii jättiläisnä
vapaaks' alta kahlehen.

Ja nyt vanhat silmäin näkee
köyhän kevään ihanan...
Tiedon templit täynnä väkee
voittoansa juhlivan.
Nyt ois' vanha vanhus tässä
valmis kuoloon kulkemaan
kun jo näen elämässä
orjat onneen nousussaan...

Eemeli Rautiainen.

AINO

Kirj. Anna Kangas.

Märässä ja höyryisessä pesutuvassa työskentelee kaksi naista, nuorempi on tuskin kuusitoista vuotias, hento ja valju tyttö.

Työskentelee samassa tehtävässä kun vanhempi laiha ja sureva nainen. Tuskin voi eroittaa pesijän kasvoja höyryävän pesualtaan äärestä.

Vanhempi nainen kääntyen nuorempaan virkahti:

— Kova työ tässä talossa taitaa olla; säälin sinua, kun sinut vielä pyykille panivat. Pian ne ovat nekin herran syntymäpäiväjuhlat, pitääkö sinun silloinkin yön valvoa?

— Pitää! Vastasi tyttö.

— Vai pitää... sehän on kauheaa ihmisrääkkäystä, kun kasvavan tyttösen vielä päivätöiden päälle pitää yötkin valvoa ja elostelijain mässäyshalua tyydyttää, palvelemalla heitä yötä ja päivää. Näin vanhempi nainen voivotteli. Jatkoi samaan tapaan:

—Koska ne juhlat pitäisi olla?

Tyttö huoahti oikaisten väsynyttä ruumistaan ja vastasi kysyjälle, että ne juhlat ovat huomen iltana.

— Jo huomen iltana! Herranen aika, kuinka sinä niissä voit valvoa, sehän on vallan mahdotonta. Pestä ensin pyykkiä koko huominen päivä ja valvoa sitten yö sen lisäksi. Tämäkin päivä on kyllin kova ollut. Taivas sinua varjelkoon, aivan sinä tyttö parka kuolet, huudahti vanhempi nainen.

— Niin, ja vielä tänä iltana pitäisi pitoja valmistaa. Kun se olisi sillä hyvä, että siellä vain yksi olisi käskijänä, olisi sekin edes parempi, mutta entä vielä! Niitä käskijöitäkin on monta samalla kertaa. Kyllä nyt taas saa juosta varmasti puoleen yöhön... Pian kai rouva minua tulee käskemään, joten pitäisi kiireesti saada tämä työ tehdyksi, vastasi tyttö, kumartuen entistä ahkerampana pyykkiastian yli.

Ei kulunut kauan aikaa, ennenkuin lihavan näköinen elostelija astui pyykkitupaan. Arvokkaan ryhdikkäänä asettui tämä rouvan arvoa kantava tuvan keskilattialle, silmäillen mahtavana kuinka siinä työ pyykkäreiltä sujui.

— Oh, Aino, sinun pitäisi joutua puolen tunnin kuluttua, sillä sinun apuasi tarvitaan keittiössä, lausuu rouva nuoremmalle. Kääntyen vanhempaan naiseen päin, jatkaa hän:

— Luuleeko Reposka, että työ on jo puoleksi suoritettu? Voisitte sitten taas huomenna jatkaa. Luuletteko, että Aino voi poistua puolen tunnin kuluttua?

— Kyllä! Vastasi vanhempi nainen.

Rouva sen kuultuaan poistui lähättäen lihavan ruumiinsa painosta.

— — — —

On myöhä iltayö. Remuava seura joutilaita elostelijoita istuu kylläisesti katetun pöydän ääressä. Silkin kahina, hajuvesien huumaava tuoksu täyttää ilman. Viinit, samppanjat ja kaikki muut herkut, ruuat ja juomat taasen täyttävät entisestään jo kylläisiä vatsoja.

Hekumallinen nauru kaikuu yli avaran salin, hienojen soittojen ja laulujen sitä remua säestäessä.

Tarjoilijat ovat alati ahkerasti liikkeellä ja ovat vallan uupua raskaiden tarjottimien painosta. Aino on myös kantamassa raskaita tarjottimia. Kaksipäiväinen pyykin pesu on tehnyt hänet kalpeaksi ja heikon näköiseksi. Hennot kädet arkaillen kurottavat herkkuja puolijuopuneille miehille, joiden irstaat, intohimoiset katseet seuraavat tyttöä niinkuin vaaniva leijona tai tiikeri seuraa uhriaan. Rouvan tarkka silmä kaiken aikaa seurasi Ainon askeleita. Aino parka koitti tehdä palvelusta kaiken vointinsa mukaan, että ei rouva vain osottaisi nureaa mieltä, ja ettei hän saattaisi rouvalle moittimisen syytä.

Oli jo aamuyö, ennenkuin hekumoitsijat vaipuivat uneen....

— — — —

Seuraavan aamuna kokolailla varhain, kun vielä talon rasvainen rouva oikoi viimeöisen remuamisen jälkeen, nousi talon vanhempi palvelija ylös herättämään nuorempia päivän tehtäviin. Hän ravisteli myös Ainoa, joka lumivalkoisena lepäsi vuoteellaan.

— Kumma tyttö, kun ei jo heräa, vaikka kuinka häntä ravistaisin.

Hän mutisee ja jälleen menee Ainon vuoteen ääreen. Turhaan! Aino ei vain nouse, nukkuu yhtä raskaasti kuin ennenkin, mikään paikka ei hänessä liikahda. Kaikki keinot käytettyään, jätti herättäjä hänet rauhaan. Ei silti mennyt rouvaa herättämään katsomaan tätä uppiniskaista palvelijaa.

Pian kuitenkin kuuluu rouvan käskevä kimakka ääni keittiön ovelta:

—Mikä vaivaa Ainoa kun hän ei kuule, eikä tiedä tehtäväänsä.

— Missä Aino on?

— Kyllä hyvä rouva, mutta Aino on kuollut, en saa häntä ylös, en vaikka mikä olisi, puoltelee vanha palvelija.

— Oh, kuollut! Kello on kaksitoista ja vielä ovat palvelijat vuoteella.

Olenko minä kotonani...

Rouva kiiruhti nopeasti Ainon vuoteen viereen, mutta säpsähtää aivan kun syyllinen, hermostuneesti ottaen Ainon käden.

Hän koettaa tytön kädessä valtimon lyöntejä.

Hän on ehkä sairas, pitää kutsua lääkäri!

Lääkäri saapui. Tutkittuaan sairasta, ilmoitti hän, että tyttöä vaivaa hermoston väsymys, ehkäpä vaarallista laatua. Voi nukkua kauankin. Sairastuminen on seurannut liikarasituksesta.

Tämä ei vaikuttanut suuresti rouvaan. Ainoastaan se seikka, kun hänen palvelijansa sanottiin sairastuneen liikarasituksesta, tuotti hänen mielestään häpeää, ja se sai hänet huolehtimaan tytön tilasta.

Pari vuorokautta Aino nukkui. Heti Ainon herättyä ilmoitti rouva, että tyttö saa muualta mennä etsimään työpaikkaa.

— En voi sinua pitää palveluksessani, kun et voi täyttää tehtäviäsi, lausui rouva mahtipontisesti.

Murtuneella mielellä lähti Aino taivaltamaan kohti uusia vaaroja.

Hekumassa uinuva korppien lauma jäi etsimään uusia uhreja.

— — — —

Jo alkoi idässä päivä sarastamaan.

Miljoonat orjat nousevat vaatimaan oikeutta sorretuille.